

BRANDKÅREN MÖLNDAL

Konstnär: Knut Berg

Mölndals kommuns brandförsvär

Mölndal har i motsats till flera andra städer och samhällen i landet varit förskonad från större brandkatastrofer. Staden hade nog haft mer tur än ett effektivt brandförsvär i forna dagar, med sin brandfarliga bebyggelse.

Att intresset för brandförsvär fanns långt innan lagar föreskrev skyldigheter, vittnar bl.a. brandordningen från mitten av 1800-talet, som tillkom genom Byrättens försorg.

Denna brandordning för Mölndals By tillkom under 1850-talet och gällde bebyggelsen på ömse sidor om Mölndals ström och delades i två kvarter.

Södra delen var första kvarteret och omfattade alla hus på Forsåkers och Flintegårdens ägor.

Andra kvarteret bestod av alla husen på norra sidan av strömmen, jämte de som var belägna på hemmanen som fanns inom 2000 alnar från närmaste "vattenverk".

Varje kvarter delades in i 2 rotar där personalstyrkan inom respektive kvarter bestod av:

1 brandmästare minst 4 rotmästare,
1 sprutlagare, 4 strålmästare samt så mycket manskap som varje kvarter kunde uppbringa och varje sprutas storlek krävde.

I slutet av 1800-talet bestod brandstyrkan av över 400 man boende runt om i samhället.

Åldermannen inom Kvarnbyn hade befälet över det hela.

Vid larm samlades hela Byns manliga befolkning på torget under fanor. En vit fana utmärkte befälens plats och olikfärgade fanor med olika tecken för sprutelagens indelning. Efter att nummer och tecken hade delats ut tågade man iväg. I spetsen hade man en trumslagare till häst.

Uppbådets alarmering förbättrades i och med att en kanon skänktes till Mölndal år 1871 av handlanden August Jacobsson, som härstammade från Onsala.

Vid eldsvåda skulle brandkanonen leverera två skott. Dessutom blåstes det i lurar inom de områden där kanonen inte kunde påkalla uppmärksamhet.

Första tiden stod kanonen i brinken norr om Götiska Förbundets skola för att senare flyttas högre upp ovanför Mölndals bryggeri. Dessa placeringar var inte så väl valda eller omtyckta – annat än möjligen av Byns glasmästare – då det vart en stor förödelse bland fönsterrutorna i husen runt omkring varje gång ett kanonskott avlossades.

I slutet av 1870-talet flyttades kanonen till Störtfjällsbergets topp, där den tjänstgjorde fram till 1921, då den ersattes av en modern brandtelegraf och larmklockor till manskapet.

Kanonen i fråga "Gathenhjelmskanonen" har sin särskilda historia, då den enligt berättelser lär ha fiskats upp i Onsalafjorden och under många år förmodades den ha tillhört någon av Gathenhjelmska fregatter.

Det är nu dags att här avliva denna skröna då kanonen inte har något med Gathenhjelm att göra, utan har visat sig vara en engelsk kanon tillverkad i början av 1800-talet, enligt Lars Gahrns efterforskningar*.

Vid invigningen av Mölndals brandstation 1955 dånade brandkanonen ut över Mölndal senast. (Sista gången?) Innan dess användes den vid Stadsinvigningen år 1922.

Numera står den vid Mölndals brandstation.

År 1893 fastställdes en ny brandordning som omfattande hela Fässbergs Socken vilken då delades upp i två distrikt, det ena i huvudsak omfattande det senare municipalsamhället, och det andra övriga delar av socknen.

Enligt denna brandordning skulle Kommunalnämnden förordna en brandchef.

För vardera av de båda distrikten tillsattes en vice brandchef. Personalorganisationen togs ut på ett liknande sätt som tidigare, men då skulle även var och ens namn anges i brandrullorna.

Brandkanonens eldrör sticker ut ur kanonhuset på Störtfjället. Fjärdingsman J. F. Johansson håller i avfyringssnöret. Till höger ses Andor Danielsson och hunden Bill.

Foto: Knut Kjellman år 1922 / Mölndals Hembygdsförenings bildarkiv

Brandkanonen vid Mölndals brandstation. Foto: Lars Gahrn.

*Läs mer...

<https://larsgahrnskriver.wordpress.com/tag/molndals-brandkar/>

Spruthuset låg på Gamla torget intill Forsebron. Materielen hade efter hand utökats något, men sprutorna var fortfarande handdrivna.

Först när vattenledning kom till stånd år 1914 märktes en förbättring av brandväsendet. 1916 köpte Mölndal in sin första motorspruta. Då ombildades även personalorganisationen till att bli en borgarbrandkår, från att ha varit en allmän brandkår.

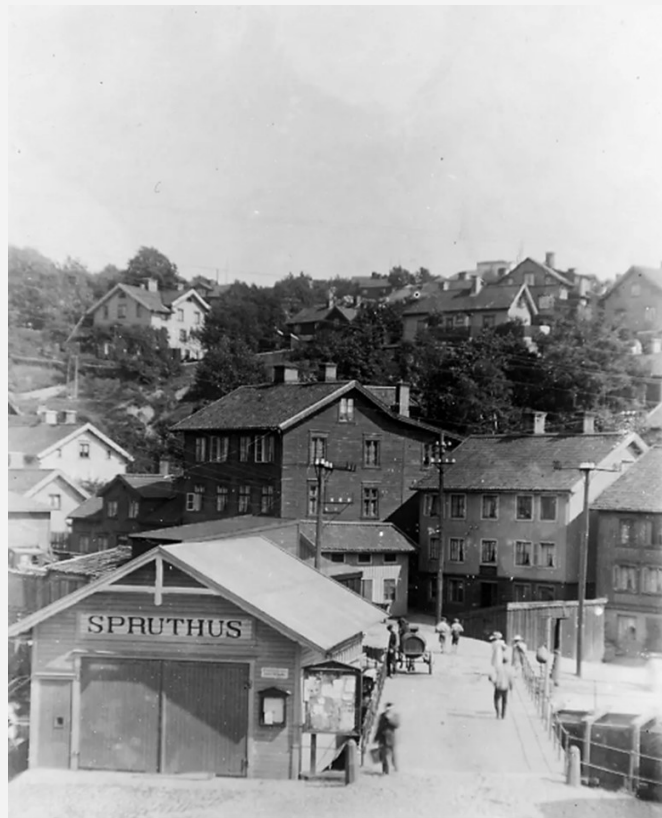
När Mölndal blev stad 1922 omorganiserades brandväsendet med en ny brandordning.

En brandstyrelse utsågs av stadsfullmäktige. Brandstyrkan skulle här bestå av: Brandchef, vice brandchef, brandmästare och två uppbåd.

Första uppbådet bestod av 3 brandförmän och 18 brandkarlar.

Andra uppbådet bestod av 3 brandförmän och 27 brandkarlar.

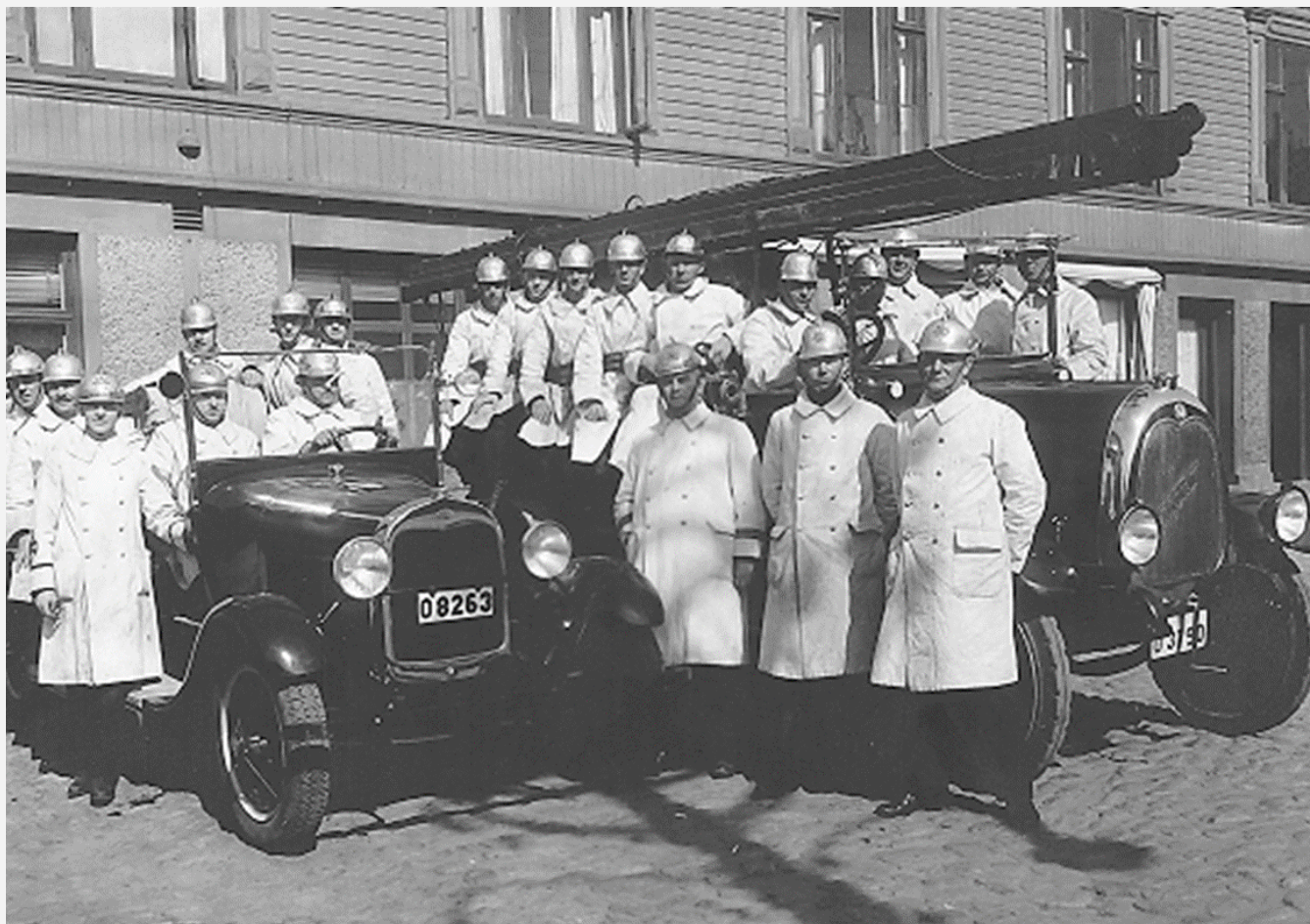
Första uppbådet var sedan indelat i tre vakter med 1 brandförmän och 6 brandkarlar i varje vaktstyrka. Denna indelning kvarstod fram till 1957, då hela den deltidsanställda personalen bortrationaliserades.

*Spruthuset vid Forsebron år 1913.
Foto: Mölndals Hembygdsförening*

*Stadens brandkår står uppställda framför spruthuset med den nya motorsprutan.
Foto: Knut Kjellman / Mölndals stadsmuseum*

Brandmän uppställda vid brandbilarna på Gamla torget, framför gamla Stadshuset. Kvarnbygatan 43, omkring 1930

År 1923 inköptes stadens första brandbil och redan år 1928 inköptes ännu en.

Brandchefsbefattningen som tidigare varit arvodes- och förtroendeuppdrag tillsattes som yrkesbefattning år 1934.

År 1935 var det dags för vice brandchefen att få heltidstjänst.

Brandstationen vid Gamla torget invigdes i april 1935. Viktualieförenings hus hade här byggts om till brandstation där bland annat tre garageportar sattes in i undervåningen.

Den först inköpta brandbilen ersattes år 1937 med en ny brandbil.

1944 ersattes även *Tidaholmaren* med en ny brandbil.

I februari 1938 anställdes de tre första brandmännen. Brandmännen skulle då betjäna Stadens första ambulans som inköptes på hösten 1937.

*Brandmän i Mölndals Kvarnby, med den nya brandbilen från Tidaholm, inköpt 1928.
Foto: Mölndals Hembygdsförening*

*Brandkåren övar vid Forsebron i Mölndals Kvarnby, år 1931
Foto: Mölndals Hembygdsförening / Sven Olof Olssons fotosamling*

Brandchef J E Carlström, vice brandchef och brandmästare med borgarkårens mannar framför brandstationen omkring 1935. Foto: Mölndals Hembygdsförening

*Grupporträtt taget framför brandstationen, Kvarnbygatan 41, vid Gamla torget i Mölndals Kvarnby
Från vänster: Vice brandchef Rudolf Dahlström, S. Rasmusson, Rolf Nordström, Lennart Åkerblom,
Erik Klang, Arne Lilja och Brandchef John E. Carlström*

I slutet av 1944 hade drätselkammaren för avsikt att utreda frågan om en ny brandstation och omorganisation av brandkåren.

En kommitté tillsattes med två ledamöter från brandstyrelsen och tre från drätselkammaren.

Omorganisationen skulle bestå i en ökning av den fasta personalen och en minskning av borgarbrandmännen. Resultatet blev att två man anställdes 1946.

Mölndals brandkår uppställd utanför brandstationen vid Gamla torget 1946

I början av 1947 inkallades borgarbrandmän till heltidstjänst. Orsaken var den mycket kalla vintern med risk för att vattenledningar och brandposter skulle vara frusna.

Den 1 juli 1947 anställdes en sjätte brandman. Det hade nu blivit svårt att rekrytera brandmän till borgarkåren. Orsakerna var flera och därför skulle ännu en omorganisation göras.

1 februari 1949 anställdes en brandmästare på heltid, trots att de styrande lade ner mycket arbete på att komma ifrån en utökad heltidsanställd brandkår.

Trots detta anställdes det fyra brandmän på heltid i september 1949.

Några år senare (1951) utökades kåren med ytterligare tre brandmän.

Till följd av en arbetstidsförkortning anställdes ytterligare två man i oktober 1952.

1955 flyttade brandkåren in i den nybyggda brandstationen vid Torggatan, vilken då var välkommen, eftersom den gamla var både för liten och otidsenlig.

Brandchef John Carlström avgick 1 maj 1956. Till ny brandchef utsågs Roynar Ramboldt.

Ännu en omorganisation av brandstyrkan företogs i december 1955. Orsaken var svårigheter att få personal till borgarkåren. Man avsåg att effektivisera reservbrandstyrkan genom att få släckningshjälp från industribrandkårerna.

Genom att anställa fler yrkesbrandmän skulle man få premierabatt på brandförsäkringar. Dessa rabatter skulle delvis finansiera denna omorganisation.

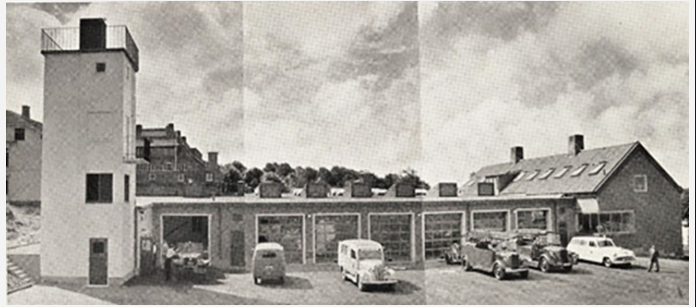
Med anledning av en storbrand på Mölnlycke Väveri AB den 29 mars 1956 begärde försäkringsbolaget i ett brev till brandstyrelsen att få en utökning av yrkeskåren och att ett avtal med Göteborgs brandkår skulle träffas om släckningshjälp vid större händelser.

Brandstyrelsen tillsatte här en kommitté som skulle utarbeta förslag till viss omorganisation.

Avtal med industribrandkåren på Mölnlycke Väveri AB skrevs 1957. Samtal fördes även om en avveckling av borgarbrandkåren och en utökning av yrkeskåren och resulterade i att samtliga kvarvarande borgarbrandmän (12 st.) sade upp sina anställningar i maj 1957, vilket beviljades av brandstyrelsen.

År 1957 föreslogs ändring av brandordningen. I den nya fanns en andra brandmästare, en televakt och två brandmansaspiranter.

År 1958 godkändes brandmästartjänsten och en televakt, men aspiranttjänsterna avsågs. Dessa tjänster godkändes senare och tillsattes den 1 juli år 1961.

I mitten av 1960-talet byggdes övervåningen ovanpå brandstationen.

Även övningstornet fick en påbyggnad trots att stadsarkitekten hade synpunkter på höjd då det skulle störa vyn mot Störtfjället.

Slangtornet stod klart julen 1965.

1971 växte Mölndals kommun när både Källered och Lindome inkorporerades. Detta gjorde att deras deltidstyrkor då kom att ingå i Mölndals brandkår.

Beredskapsstyrkan flyttades över från Mölndal till Lindome i maj 1975. Ett större hus och garage intill den gamla, blev ny brandstation. I samband med detta avvecklades Källered's brandstyrka. En brandingenjör anställdes i juni 1975.

1976 antogs en ny brandordning där givna arbetarskyddföreskrifter skulle beaktas. Detta innebar beredskapstjänst för brandchef, vice brandchef och brandingenjör.

Brandstyrkorna skulle här bestå av:

Mölndal	1 BM +6 Bm 1 BI (<i>brandingenjör i beredskap</i>)
Lindome	1 Bf +2 Bm 4 Bm (<i>Deltid</i>)

Under 1970-talet gjordes fler omändringar. Brandstationens personalutrymmen fick en allmän upprustning och personalen fick även förmånligare klädvillkor.

1977 godkändes ett förslag från Härryda brandförsvaret om hjälp vid flyghaveri när den nya storflygplatsen Landvetter öppnade. Under vissa förutsättningar kunde Mölndal ställa upp med befäl och fyra man.

I slutet på 1970-talet tillkom ett övningsfält på den gamla tippen i Källered.

Vice brandchef Arne Lilja avgick den sista december 1978 och efterträddes då av Nils Andreasson.

1980 firade Mölndal brandkår, brandstations 25-årsjubileum. Bland annat gick en kortege mellan brandstationen och Stadshuset, där fordon från olika tidsepoker deltog. Vid Stadshuset hade man en utställning och utanför fick allmänheten beskåda uppvisningar utav stadens brandkår.

På våren 1981 förhandlades det om heltidsanställda brandmäns tjänstgöringstider. Resultatet blev då 42 timmar per vecka med delat dygn. Med anledning av detta utannonserades 23 tjänster som brand- och ambulansmän.

Bohuslandstingen som då var huvudman för ambulansverksamheten ville av kostnadsskäl inte utbilda alla brandmän i ambulanstjänst, vilket medförde att ambulanstjänsten skildes från brandkåren och således fick man en "röd" och en "vit" sida. Ambulanserna blev dock kvar på brandstationerna.

Brandchef Roynar Ramboldt

*f.v. Brandchef Nils Andreasson,
Brandingenjör Håkan Alexandersson,
Brandingenjör Thomas Natanaelsson,
vice brandchef Kenny Thörn*

Nils Andreasson utnämndes till ny brandchef den 1 september 1982 efter R. Ramboldt.

1 juli 1983 tog Länsalarmeringscentralen över utlarmningen av Mölndals brandkår efter många års diskussioner.

En ny brandordning trädde i kraft samma år och föreskrev bl.a. att Brandchef och vice brandchef skall vara heltidsanställda.

Utryckningsstyrkan dimensionerades enligt följande;

1 Vakthavande brandingenjör, 2 befäl och 5 man i Mölndal samt viss övrig personal. Lindome var oförändrad med 1 brandförman och 2 man samt 4 deltidanställda.

Ny bilmotorspruta inköptes år 1984

En ny räddningstjänstlag trädde i kraft den 1 januari 1987 varvid Brandstyrelsen blev Räddnings- och civilförsvarsnämnden. Med anledning av detta ändrades namnet på brandkåren till Mölndals räddningstjänst. Håkan Alexandersson blev vid denna tidpunkt utsedd till ny vice brandchef efter Kenny Thörn.

I januari 1990 påbörjades diskussionen om ett räddningstjänstförbund med Göteborg.

Brandchefen i Mölndal, Nils Andreasson utnämndes till gemensam räddningschef den 5 augusti 1991. Göteborg och Mölndal bildade Räddningstjänstförbund den 1 januari 1992.

Med tiden har fler kommuner anslutit sig till Räddningstjänstförbundet Storgöteborg.

Några händelser och bränder i Mölndal

1925, 7 april	Götafors Bomullsspinneri AB
1937, 9 mars	Bostadsbrand, fyra brandmän till sjukhus
1947, 8 januari	Explosion i smedja. Åtta brandmän skadade.
1948, 28 februari	Krokslätts Angoraspinneri
1948, 28 februari	Mölndals Övre, Fabrikslokaler och militärförråd
1953, 4 november	Bostadsbrand i Krokslätt. 47 personer hemlösa
1956, 29 mars	Mölnlycke Väfveri AB
1960, 9 januari	AB Erik Brandahl & Co:s väskfabrik nedbrunnen
1964, 2 april	Fässbergs trävaror
1986. 23 april	SOAB

Götafors Bomullsspinneri AB, 7 april 1925

Götafors Bomullsspinneri AB, 7 april 1925

Nya Tidn den 9.3.1937.
**Häftig brand i Mölndal, fyra brandmän
till sjukhus**
Sex familjer blevo utan bostad

Mölndals brandkår hade ett besvärligt arbete.

Den skadade brandmannen
ERNST ERIKSSON.

8 januari 1947

Brandmännen överraskades av dynamit i brunnet skjul

En av de svårare olyckor där räddningspersonal var inblandade, inträffade den 8 januari 1947. Åtta brandmän och en polis skadades vid en kraftig explosion.

Brandkåren kallades till Bergsgatan, Lackarebäck kl. 02.14. När brandkåren kom fram upptäcktes en tillfällig smedja som var helt övertänd. Skjulet var så gått som nerbrunnet, när man beslutade att förbereda för eftersläckning. Då inträffade en kraftig explosion som hördes över hela Mölndal. I smedjan förvarades sprängämnen som då exploderade.

Vice brandchef Rudolf Dahlström blev lättare skadad. Värre gick det för Lennart Åkerblom som fick splitter i sig och stål hjälmen fick ett hål. Det var stål hjälmen som räddade hans liv. Den tidigare aluminium hjälmen hade troligen aldrig klarat smällen och splittret. Åkerblom fick efter denna händelse leva med splitter kvar i levern.

Borgarbrandmannen Östen Lund, som var på sin första utryckning, miste synen på ena ögat.

Fyra av brandmännen kvarligga på sjukhus.

Av de skadade brandmännen kvarligger tre på Mölndals lasarett, medan en fjärde, borgarbrandmannen Östen Lund, som var med om sin första utryckning, fått vänstra ögat så svårt skadat, att synen sannolikt inte kan räddas. Däremot är det högra ögat oskadat. Lund fördes på natten till Sahlgrenska sjukhusets ögonavdelning, där han fortfarande vårdas.

Av dem som vårdas på Mölndals lasarett är brandförmannen Lennart Åkerblom svårast skadad. Han har

Hela Mölndal kan i dag vittna om att det var en kolossal skräll. En man som bor i Bosgården, drygt två km. från olycksplatsen, ringde brandkåren och talade om att hans hus, som står på berggrund, skakade så att hans flicka ramlade ur sin säng. Kraften i de föremål som kastades runt omkring vid explosionen var också oerhört stor. Brandmännen bar stål hjälmar som provats bl. a. genom att man släppt ned ett 10-kilos-lod på dem från 20 meters höjd utan att det blivit en buckla i plåten. Trots detta slog ett av de kringyrande föremålen ett stort hål i den stål hjälpa som bards av den illa skadade brandförman Åkerblom.

Dynamit och knallhattar ofta felaktigt förvarade

Att man förvarar dynamit och knallhattar på ett reglementsvidrigt sätt är inte så ovanligt, förklarar brandchefen John Carlström i Mölndal. Man har i Mölndal då och då företagit razzior just för den sakens skull, och man har också varit med om att bära ut dynamit ur brinnande verkstadsskjul.

Trots att så många av brandmännen blivit skadade, kommer det inte att möta någon svårighet att uppehålla full styrka i Mölndals brandkår, då borgarbrandkåren har en ganska stor manskapsreserv. Brandchefen Carlström hade i går påbörjat semester, men han fick givetvis avbryta denna och återinträda i tjänst. Bland de skadade brandmännen finns det ganska många som är nya i tjänsten, och en av dem, Östen Lund, var t. o. m. nu ute på sin allra första utryckning.

Den 28 februari 1948

inträffade två storbränder i Mölndal. Den första inträffade på morgonen i Krokslätts Angoraspinneri.

Maskiner, byggnader och varulager förstördes vid en våldsamt eldsvåda i Krokslätt, Angoraspinneriet vid Åbäcksvägen.

Branden som bröt ut vid 4-tiden spred sig häftigt. När brandkåren anlände var spinneriet fullt övertänt. Brandmännen fick inrikta sig på att hindra spridning till Esseltes kartongfabrik som stundtals var mycket starkt hotad.

Mölndals brandkår ryckte ut under ledning av brandchef Carlström. Förstärkning kom från Göteborg och Mölnlycke industribrandkår vars brandkår gjorde ett mycket gott arbete. Med jämna mellanrum hördes explosioner inifrån eldhärden. Det var gastuber och oljefat som exploderade p.g.a. hettan. Man lyckades rädda den stora skorstenen medan däremot värmecentralen totalförstördes.

En väldigt svart rökpelare, vilken var synlig från Göteborg, varslade om att Mölndal drabbats av ännu en katastrofbrand.

Medans eftersläckningen fortfarande pågick efter den förödande eldsvådan i Krokslätts spinneri, utbröt ännu en brand vid 16.00 tiden i fabrikslokaler och militärförråd vid Mölndals Övre. Fabrikslokalerna var snart helt övertända.

Mölndals brandkår ryckte ut med 40 man. Brandkapten Rudolf Dahlström ledde släckningsarbetet. Efter en stund anlände förstärkning från Göteborg med 12 man och brandbil.

Brandmännen från Mölndal, som haft en knapp timmes paus efter morgonens jättebrand, arbetade frenetiskt för att få kontroll. Till vänster det brinnande militärförrådet och till höger svårast hotade bostadshuset, som utrymdes på ett tidigt stadium.

Mölnalds Övre - 28 februari 1948

Bostadsbrand i Krokslätt den 4 november 1953

Hela övervåningen var snabbt övertänd och väldiga rökmoln svepte in Krokslätt. 47 personer blev hemlösa efter en explosionsartad bostadsbrand i Krokslätt den 4 november 1953.

Mölnlycke Väveri AB 29 mars 1956

Branden på Mölnlycke Väveri AB vid fabrikskomplexet i Krokslätt uppstod i den hundraåriga byggnadens bottenvåning och spred sig med explosionsartad hastighet genom byggnaden. Branden vållade skador för flera miljoner kronor.

Fyra av fabriken arbetare blev rökskadade när de hjälpte till att släcka branden.

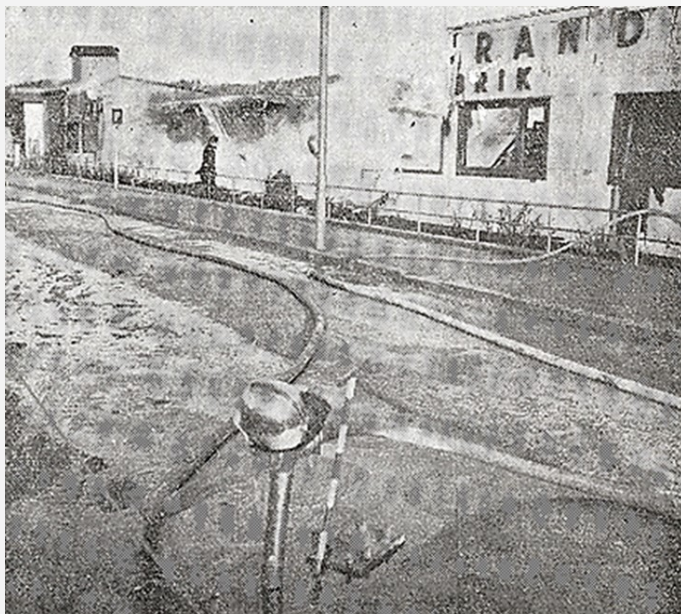
Rökutvecklingen var enorm och brandkåren fick snabbt ge upp försöken att släcka från insidan.

Brandahls väskfabrik 10 januari 1960

Vid fyrtiden på lördagsmorgonen startade branden i fabriksbyggnaden.

Endast marketenteriet, panncentralen, ett lagerutrymme och en mindre verkstad fanns kvar efter branden.

*Skador för 2 miljoner
vid Brandahl-branden*

Den 60 meter långa fabriksbyggnaden totalförstördes. Även på lördagen pyrde det i spillrorna.

Fässbergs trävaror 2 april 1964

Mölndals centrum eldhärjades på lördagskvällen av en katastrofbrand i vilken värden för miljoner gick till spillo. 22 familjer blev hemlösa sedan två intilliggande fastigheter fattat eld.

Branden började i Fässbergs trävaru AB:s f.d. lokaler, där den 100 meter långa träbyggnaden brann som en fackla. Eldsvådan spred sig även till Zackrissons möbelvaruhus där den åstadkom skador för c:a ½ miljon.

Efter någon timma fick Mölndals brandkår förstärkning från Göteborg. Ett 40-tal brandmän och frivilliga ställde upp i släckningsarbetet.

1000-tals åskådare samlades vid brandplatsen. Inga människor skadades vid branden, men många förlorade en stor del av sina ägodelar.

Eftersläckningen tog flera dagar.

SOAB-branden den 23 april 1986

Automatalarm inkom från SOAB:s huvudkontor.

Vid framkomsten syntes ingen eld eller rök. När man öppnade dörren till laboratoriet, varifrån larmet kom, skedde en rökgasexplosion. Laboratoriet med angränsande utrymmen var i nästa sekund övertänd.

Rökdykare sattes in för att dämpa branden, men de vart tvungna att backa p.g.a. den våldsamma hettan.

Branden som startade på 2:a våningen spred sig snabbt i den gamla byggnaden med träbjälklag. Snart var också 3:e och 4:e våningen övertända och slutligen även vinden.

Släckningsarbetet pågick större delen av dagen och eftersläckning ytterligare ca 3 dygn. Som mest deltog 68 brandmän i släckningsarbetet, från hela regionen.

